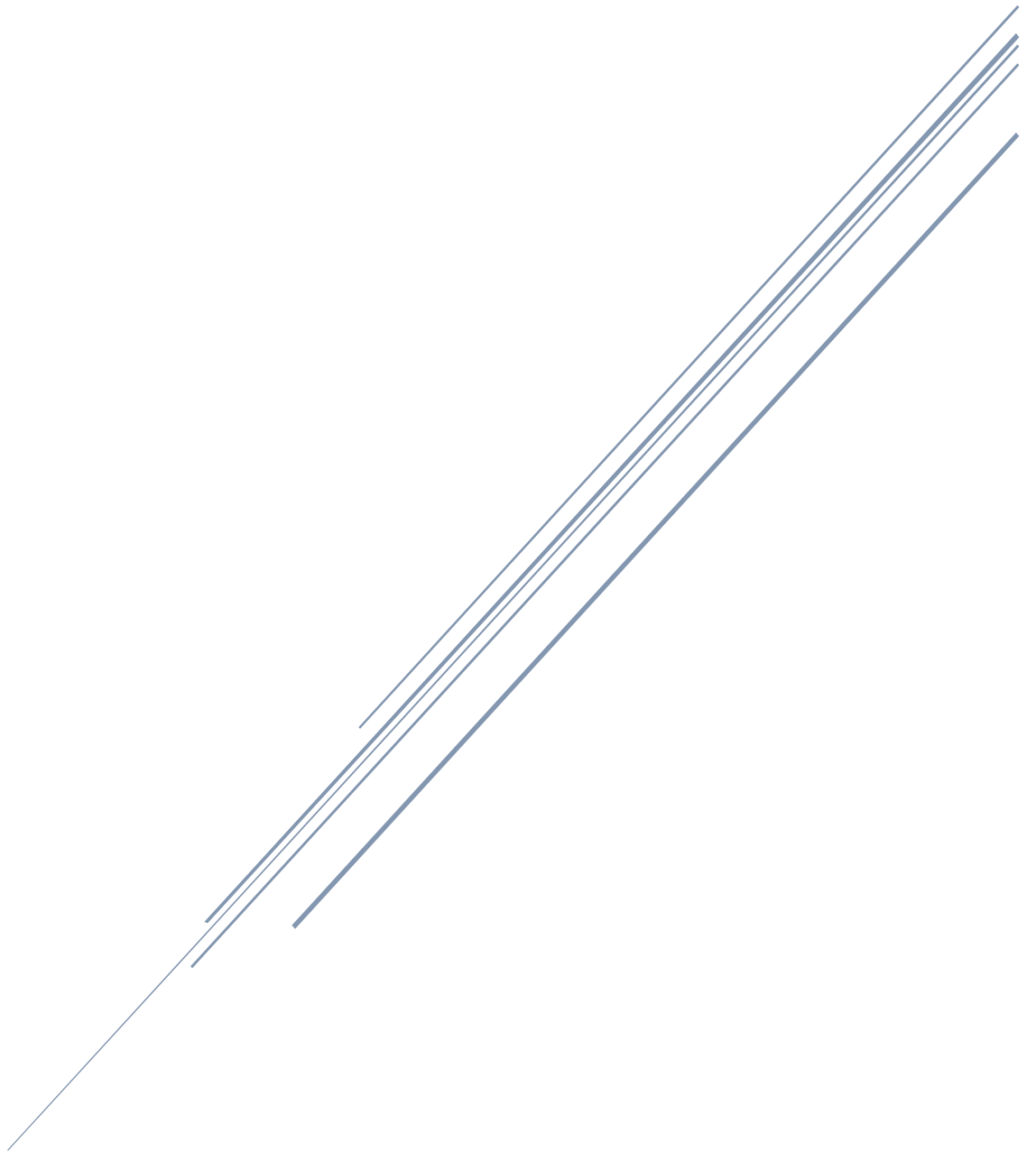

UNESCO WERELDERFGOED KLASSE VOOR WADDENZEEVISSERIJ

Van Hall Larenstein, Leeuwarden.

UNESCO WERELDERFGOED KLASSE VOOR WADDENZEEVISSERIJ

Van Hall Larenstein te Leeuwarden
Minor Visserij en Aquacultuur

Auteurs: Mark Wildschut (000002049), Sandra Mulder (000002001), Sies Overbeek (900523003) en
Lissie de Groot (000002055)

Juni, 2016

Begeleiding Marieke Verweij (Van Hall Larenstein)
Opdrachtgever Ronald Lanthers (Wing)

PROGRAMMA **NAAR EEN**
RIJKE WADDENZEE

Voorwoord

De zoektocht naar een definitie van een waddevisserij van Werelderfgoed is begonnen bij onze opdrachtgever, Ronald Lanfers. Wij willen Ronald graag bedanken voor de mogelijkheid die hij ons heeft gegeven dit onderzoek te mogen doen en daarbij zijn netwerk te mogen gebruiken. Marieke Verweij heeft ons door het proces begeleid met feedback en raadzame adviezen. Bedankt voor de tijd en support gedurende de module. Het was een ontzettend leuk project om te mogen uitvoeren met ons team. We hebben leuke en enthousiaste interviews mogen afnemen. Als laatste willen wij de vertegenwoordigers van de vissers, NGO's en overheid bedanken voor hun inzet en tijd.

Studenten team Werelderfgoed visserij,

Lissie de Groot

Sandra Mulder

Sies Overbeek

Mark Wildschut

Summary

Since 2009, the Wadden sea is titled as a World heritage site. The area has many different habitats and a high cultural and economic value. The *“Programma Rijke Waddenzee”* has the aim to classify the whole Wadden Sea fisheries as a *‘World heritage class fishery’*. *“How could current Wadden Sea fishery be concretized as a world heritage class fishery?”* The project is divided into three approaches to answer the main question. Firstly, the Wadden Sea fisheries are explained with literature study. Secondly, concerning stakeholders were interviewed to define a *“world heritage class fishery”*. The last step is to provide a literature study about entrepreneurship of other world heritage sites.

There are several small scale fisheries operating in the Wadden Sea that underwent several legislative changes (Natuurbeschermingswet and Natura2000) over the years, not due to the fact that it is a world heritage site. The definition for a World heritage class fishery is to be sustainable, transparent and small scale in size. To be recognized for being a world heritage with a good connection between consumer and product. Entrepreneurs will take responsibility for the heritage site and find a balance between people, planet and profit. When comparing other world heritage sites with entrepreneurs operating within them, differences in management approaches occurred. The Gros Morne area and the Seychelles use world heritage as a brand for tourism and locals. Here income of the area is mostly focused on the tourism sector, selling souvenirs and conducting souvenirs. Recommended for follow up steps on this project are providing a toolkit (used for the Seychelles islands) and to research the status of the Wadden Sea, if it could be considered a best practice (Gros Morne best practice tourist research). Next steps that should be taken is to conduct a market research, toolkit and stakeholder meetings.

Inhoudsopgave

1	Introductie	6
1.1	Probleembeschrijving.....	6
1.2	Probleemstelling / uitdaging	7
1.3	Onderzoeksvragen.....	7
1.4	Doelstelling.....	7
2	Methoden & Technieken	8
3	Huidige gebruik van Waddenzee	9
3.1	Kokkelvisserij.....	9
3.2	Mosselvisserij	9
3.3	Garnalenvisserij.....	10
3.4	Vaste vistuigen	11
4	Definitie Waddenvisserij van Werelderfgoed Klasse	12
4.1	Kansen en uitdagingen.....	16
5	Unesco werelderfgoed gebieden	18
5.1	Werelderfgoed gebieden de Seychellen.....	18
5.2	De UNESCO Ondernemings Toolkit.....	19
5.3	Pilot project de Seychellen Island Foundation (SIF).....	20
5.4	Werelderfgoed Gros Morne Nationaal Park	21
6	Werelderfgoed analyse	20
7	Vervolgstappen	24
8	Conclusie	25
9	Aanbevelingen	27
10	Bibliografie	28
	Bijlage 1 : interview protocol	A
	Bijlage 2 : Convenant	C

1 Introductie

De Waddenzee is 's-werelds grootste aaneengesloten zand- en moddervlakte systeem. Het leefgebied, waar de mens ook veelzijdig van exploiteert, bestaat uit getijdengeulen, zeegras-weiden, mosselbanken, zandbanken, wadden, zoutmoerassen, stranden en duinen. Er is een vrij lage soortenrijkdom in de Waddenzee, maar de plant- en diersoorten die er voorkomen zijn in grote getalen aanwezig. Tevens is het een broedplaats en overwinteringsgebied voor 10 tot 12 miljoen migrerende vogels per jaar (Waddenzee Werelderfgoed, 2014).

De Waddenzee bestaat uit het Nederlandse, Duitse en Deense deel. De Duitse en Nederlandse delen zijn sinds 2009 benoemd tot een UNESCO werelderfgoed gebied. In 2014 volgde Denemarken waardoor het hele waddengebied een Unesco werelderfgoed gebied is gaan genieten (UNESCO, 2009). Deze status houdt in dat het gebied cultureel en natuurlijk erfgoed is. UNESCO beschouwd de Waddenzee als onvervangbaar, uniek en eigendom van de hele wereld, waarvan het van een groot belang wordt geacht om dit te behouden. UNESCO hanteert vier criteria waarmee de uniciteit van een gebied wordt aangegeven: (1) "bijzondere natuurlijke verschijnselen of buitengewone natuurlijke schoonheid, (2) uitzonderlijke voorbeelden van stappen in de ontwikkeling van de aarde (geologische processen), (3) uitzonderlijke ecologische en biologische processen en (4) natuurlijke omgevingsfactoren die zorgen voor een unieke soortenrijkdom of het handhaven van bedreigde flora en fauna ter plaatse (Common Wadden Sea Secretariat, 2013)."

Ondanks dat de Waddenzee een werelderfgoed is, vinden er veel verschillende economische activiteiten plaats. De activiteiten zijn divers: o.a. visserij, recreatie, delfstofwinning, scheepvaart, militaire activiteiten en havenactiviteiten (Waddenzee, 2003). Hierdoor vormt ondernemen in een werelderfgoed, zonder dat dit de uniciteit van het werelderfgoed aantast, een uitdaging.

1.1 Probleembeschrijving

Vanwege de vele activiteiten die in de Waddenzee plaatsvinden, is Programma Rijke Waddenzee (PRW) opgesteld om het gebruik van dit systeem te verduurzamen en te zorgen voor natuurherstel (Programma Rijke Waddenzee, 2010). PRW is een verband tussen overheden, NGO's en gebruikers van het wad die gezamenlijk streven naar een "rijke Waddenzee" voor mens en natuur. In het programmaplan 2014-2018 wordt er gesproken van een strategie over het inzetten van een werelderfgoed klasse op regionale wadvisserij. Een streven van PRW is om de gehele Wadvisserij in de Waddenzee te kenmerken als "visserij van werelderfgoed klasse". Hoewel de Waddenzeevisserij in een "bijzonder" gebied uitgevoerd wordt, is hier op de markt niets van terug te zien (Lanters, 2016).

1.2 Probleemstelling / uitdaging

Programma Rijke Waddenzee heeft de ambitie om in de periode 2014 – 2018 te werken aan een waddenvisserij van werelderfgoed klasse. PRW wil met de gebruikers en de visserijsector (inclusief ketenpartners) werken aan de ontwikkeling van een eenduidig beeld over “een waddenvisserij van werelderfgoed klasse”. Door dit te definiëren hoopt men dat de visserijsector en overige partijen weten wat dit betekent en of er mogelijk onderscheid, erkenning of profijt uit valt te halen. Daarnaast wordt de kwaliteit van het werelderfgoed op termijn beter gewaarborgd en wordt de visie van Unesco nagestreefd.

1.3 Onderzoeksvragen

De vraag "Hoe kan de Waddenzeevisserij tot een visserij van werelderfgoed klasse geconcretiseerd worden?" zal de kernvraag vormen voor dit onderzoek. Door de onderstaande deelvragen te combineren zal het antwoord op de hoofdvraag geformuleerd worden.

- Hoe definiëren UNESCO, waddenvissers en betrokken stakeholders een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse?
- Welke kansen en uitdagingen zien de betrokken stakeholders in een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse?
- Wat leren we van “*best practice*” voorbeelden van ondernemen in andere natuurlijke werelderfgoed gebieden over ‘ondernemen met werelderfgoed klasse’?
- Wat zijn vervolgstappen om de Waddenvisserij als een werelderfgoed klasse visserij te kunnen realiseren?

1.4 Doelstelling

Onderzoeken en bepalen wat de definitie van een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse is en advies geven over vervolgstappen om een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse te realiseren.

2 Methoden & Technieken

Tijdens het proces zijn er verschillende methoden gebruikt om relevante data te verzamelen.

1. Literatuurstudie: huidige Waddenvisserij
2. Interviews
3. Literatuurstudie: 'Best Practise: Ondernemen in werelderfgoed'

Na de opdrachtomschrijving van Ronald Lanter is er als eerste stap een literatuuronderzoek uitgevoerd. Deze methode is gekozen om een goed beeld te krijgen van het werelderfgoed gebied Waddenzee, de huidige Waddenzeevisserij en de stakeholders betrokken bij het werelderfgoed.

Vanuit dit literatuuronderzoek is er een interview protocol opgesteld (bijlage 1) en zijn de stakeholders verdeeld in 'groepen': garnalen visserij, mosselvisserij, kleinschalige visserij, beleidsmakers, NGO's, Waddengoud en Onderzoeksinstituut. De keuze voor dit onderzoek is gemaakt om met zo veel mogelijk verschillende partijen te praten, om een goed beeld te krijgen van het scala aan opinies over een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse. Het is een kwalitatief onderzoek waarbij per stakeholder één tot drie personen zijn geïnterviewd. De nadruk ligt hierbij op de visserij.

De verkregen informatie van de interviews zijn per stakeholdergroep en per interview vraag in een tabel gezet. Om tot een definitie van een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse en de bijbehorende kansen en knelpunten te komen, zijn handmatig de relevante opmerkingen per stakeholdergroep uit de interviews gehaald. Dezelfde methode is gebruikt om mogelijke vervolgstappen genoemd door de verschillende stakeholdergroepen, in beeld te brengen.

Daarnaast is er een tweede literatuur studie uitgevoerd. Deze studie keek naar drie 'best practices' Werelderfgoed-gebieden. Er is gekeken hoe men onderneemt in deze gebieden om hieruit leerpunten voor de Waddenzeevisserij te halen. De natuurreservaten Vallée de Mai en Aldabra Atol op de Seychellen eilanden zijn gekozen, omdat deze gebieden volledig zijn uitwerkt in een UNESCO 'onderneming toolkit', waarin onder meer staat beschreven hoe... (UNESCO and Shell Foundation, 2008). Daarnaast is het Gros Morne natuurreservaat in Canada gekozen. Dit gebied is aangewezen als een 'best practise' gebied door staten partij van Canada aan de hand van een onderzoek naar toerisme in 'best practise' gebieden (The Economic Planning group, Susan McLeod Solutions, 2015). Om deze gebieden met elkaar te vergelijken, is er gebruik gemaakt van een vergelijking methode die onderzoek doet naar best practices op het gebied van toerisme (The Economic Planning group, Susan McLeod Solutions, 2015). De methode bevat de volgende criteria: visie en samenwerking, marketing, doelgroep(en), het product en ondernemen in werelderfgoed. Aan de hand van de criteria worden de gebieden met elkaar vergeleken om te analyseren hoe men onderneemt en wat de leerpunten hiervan kunnen zijn voor ondernemen in het Waddenzee werelderfgoed. Uit deze analyse zijn ook een aantal mogelijke vervolgstappen voortgekomen. Deze vervolgstappen worden samengevoegd met de vervolgstappen van de verschillende stakeholder groepen.

3 Huidige gebruik van Waddenzee

De visserij in het waddengebied heeft een belangrijke cultuurhistorische waarde. Deze visserij bestaat uit garnalen-, handkokkel-, mossel-, kleinschalige visserij en visserij met vaste vistuigen (Ecomare, 2015). Naast de commerciële sectoren wordt ook recreatief gevist. Dit is kleinschalig en verbonden aan wettelijke regels (Waddenloket, 2013).

De commerciële visserssector heeft de afgelopen 15 a 20 jaar stappen moeten zetten op het gebied van duurzaamheid. In 1998 is de natuurbeschermingswet herzien waarin ingrijpende veranderingen zijn aangebracht die voor de visserij beperkend zijn geweest (Ecomare, 2015). Naast deze wet is de Waddenzee in 2009 aangewezen als natura 2000 gebied waardoor meer beperkende wetten en regels zijn ontstaan (Verburg, 2009). In de volgende paragrafen zijn de huidige Waddenvissersrijen en een aantal recente veranderingen in wetgeving beschreven

3.1 Kokkelvisserij

De kokkelvisserij in de Waddenzee bestaat uit 31 vergunninghouders. Sinds 2005 is er een verbod op mechanische kokkelvisserij, hierdoor worden alleen nog handmatig kokkels geraapt. Deze handkokkelaars vangen maar een klein deel van de aantallen die de vroegere mechanische visserij ving (Waddenzee, 2011). Jaarlijks wordt een schatting gemaakt van de kokkelpopulatie (Ecomare, 2015). Het kokkelquota wordt vervolgens bepaald op basis van deze schatting. Het quotum mag nooit hoger zijn dan 5% van het totale kokkelbestand in de Waddenzee. De voornaamste reden van deze regelgeving is vanwege de vogelrichtlijn, als de scholekster te beschermen. Daarnaast worden sommige gebieden ook tijdelijk gesloten in jaren wanneer er weinig kokkels zijn en vogels dus meer moeite hebben met overleven (Brinkman, 2008). De quota en de vangsten van de handkokkelvisserij zijn sinds 2005 verhoogd van 370.000 kilo naar 2.380.000 kilo in het seizoen van 2012 – 2013. Na dit seizoen is de kokkelstand gedaald en is er voor het seizoen 2015 – 2016 een quota vrijgegeven van 1.183.000 kilo. In praktijk zijn de quota nog nooit volledig opgevist (Keus, 2016).

3.2 Mosselvisserij

De mosselvisserij in de Waddenzee is voornamelijk voor productie van de Zeeuwse mossel. De kweekpercelen in de Waddenzee zijn in handen van 82 kwekers, waarin ongeveer 250 mensen werkzaam zijn (OosterscheldeMuseum, 2013). Mosselzaad wordt gevangen in de Waddenzee en vervolgens uitgezaaid op percelen in Zeeland of in de Waddenzee. Op de percelen groeien de mosselen nog een aantal jaar om vervolgens geoogst te worden. De mosselvisserij in de Waddenzee is hierdoor niet gebonden aan de Waddenzee alleen, maar ook aan Zeeuwse wateren (RijkeWaddenzee, 2012). In 2009 zijn mosselzaad invang installaties (MZI's) zijn geplaatst vanwege fluctuaties in mosselbankpopulaties en als gevolg van nieuwe beschermingsmaatregelen. De MZI's vangen mosselzaad in touwen in plaats van mosselzaad van de bodem te schrapen. Hierdoor ondervinden de natuurlijke populaties geen impact door bodem beroerende mosselzaadvisserij. De omschakeling van bodemvisserij naar MZI's is niet mogelijk om in één keer te realiseren. Hierdoor is besloten om deze transitie te maken in stappen van 20%. Bij elke stap wordt 14% om het gevaar van slechte mosselzaad jaren op te vangen. De eerste transitiestap is begonnen in 2009 en in 2013 volbracht. In datzelfde jaar is men begonnen aan de volgende stap van 20% en is het percentage voor de gesloten bodemvisserij opgeschroefd van 14% naar 28%. Het plan is om de komende jaren steeds meer MZI's te plaatsen en zo geleidelijk de directe mosselzaadvisserij te vervangen voor MZI's (Waddenzee, 2013). Voor het jaar 2016 heeft de mosselsector een quota gekregen van 100.000 mt. Dit quota is behaald en uitgezaaid op percelen in de Waddenzee (RijkeWaddenzee, 2016).

3.3 Garnalenvisserij

De garnalenvisserij in de Waddenzee bestaat uit 89 vergunninghouders (Waddenzee, 2014). Zij vissen met een sleepnet dat is voorzien van een boomkor met een klossenpees. In de Waddenzee is 6.5% van de diepere delen beschermd en zijn ook de wadplaten gesloten voor deze visserij (Waddenzee, 2014). Er worden geen garnalenpopulatiestanden bijgehouden omdat er nog nooit problemen zijn voortgekomen uit de garnalen visserij. MSC stelt dit echter wel als criteria, waardoor de garnalensector niet in aanmerking komt voor het MSC label (Ecomare, 2014). Om dit probleem te verhelpen is in 2014 een akkoord gevormd met de garnalenvisserij in de Waddenzee en andere belanghebbende organisaties (waaronder Coalitie Wadden Natuurlijk, de provincies Noord-Holland, Friesland & Groningen, de visserijsector en het Ministerie van Economische zaken (Waddenzee, 2014). Hieruit is een akkoord voortgekomen dat tot 2026 geldt. In het akkoord wordt rekening gehouden met de natuurwaarden van het waddengebied (EZ, 2015). Zo is bijvoorbeeld afgesproken om de huidige vloot met 20% tot 30% te reduceren voor 2020 en wordt de reductie van bijvangst besproken. Welke afspraken specifiek zijn gemaakt is te vinden in het beleidsdocument: Natuurambitie Rijke Waddenzee & Transitie Garnalenvisserij 2014 (Waddenzee, 2014).

Tabel 1 : Doelsoorten van de visserijsectoren in de Waddenzee (Lanters, 2016)

Visserij :	Doelsoorten :
Garnalen visserij	Garnalen
(Hand)kokkel visserij	Kokkels
Mossel visserij	Mossels
Vaste vistuigen	Harder, Zeebaars, Schol, Kabeljauw, Tong, Heek, Tarbot, Zeeduivel, Schol, Paling, Spiering & Kreeften

3.4 Vaste vistuigen

In de Waddenzee is het aantal vaste vistuigvisserij laag. Hoeveel vergunningen er precies zijn is niet bekend, maar het zijn er niet meer dan 5 tot 10 (Rodenburg, 2016). Dat zijn voornamelijk stand want netten die vissen op harder een zeebaars (Goedevissers, 2014). Door de grote maaswijdte van de netten kunnen kleine vissen ontsnappen en vinden de grotere individuen een gat tussen de netten of springen over de netten heen. Deze manier van visserij vangt vrijwel alleen de middelgrote vissen, waardoor impact op grotere vissen minimaal blijft (Waddengoud, 2014). De stand want methode wordt daarom gezien als een manier van vissen die weinig schade levert aan het ecosysteem. Bijvangst is gering en de bodemberoering is minimaal (Waddengoud, 2014). De stand want visserij is MSC gecertificeerd.

Stand want visserij is ook toegestaan voor recreatief gebruik. Recreatieve vissers dienen zich echter wel te houden aan bepaalde wetgeving. Zo mogen de netten bijvoorbeeld niet langer zijn dan 100 meter en mag alleen vis worden gevangen voor eigen consumptie (Waddenloket, 2013). Het beheer van de recreatieve visserij in het waddengebied wordt gereguleerd door de provincie Friesland (Stuijzand, 2015).

4 Definitie Waddenvisserij van Werelderfgoed Klasse

De 11 geïnterviewde zijn onderverdeeld in de volgende stakeholdergroepen:

- Garnalen visserij (1/11),
- Mosselvisserij (1/11),
- Kleinschalige visserij (3/11),
- Beleidsmakers (2/11),
- NGO's (2/11),
- Waddengoud (1/11)
- Onderzoek (1/11)

De geïnterviewde zijn gevraagd steekwoorden te benoemen die volgens hen horen bij ondernemen in een werelderfgoed gebied. Per stakeholdergroep zijn deze woorden verwerkt in een definitie van een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse.

De definitie van de garnalensector voor een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse is volgens een garnalen vertegenwoordiger : **Erkenning** en **bescherming** voor de vissers, **aandacht voor historie en cultuur, transparantie** naar de consument, **trots zijn en dit laten zien**. De Waddenvissers van werelderfgoed zijn **innovatief** en leveren een **lokaal product**.

De definitie van een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse volgens een mosselkweker is: het werelderfgoed **behouden omdat het mooi en waardevol** is. Er moet **rekening worden gehouden met de speciale waarde van de omgeving**. Een werelderfgoed klasse is tevens een **compliment aan de natuur en de economische sectoren**.

Twee van de drie kleinschalige vissers vinden dat **behoud van traditie, geschiedenis en cultuur** belangrijk is bij een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse. Daarnaast vinden ze dat een onderneming van werelderfgoed klasse **kleinschalig** en **sociaal –economisch in balans** moet zijn. Andere woorden die genoemd zijn door de kleinschalige vissers zijn: **eruit oogsten en iets terug doen, gastheerschap, transparantie, verantwoord ondernemen met toekomstperspectief, visserij toevoegen aan de natuurlijke processen: de visserij moet gezien worden als een onderdeel van het wad en dit als een onderdeel van werelderfgoed** beschouwen. Daarnaast zegt één kleinschalige visser dat een visserij van werelderfgoed klasse **duurzaam, aanpasbaar en modern** moet zijn. Het product van een werelderfgoed klasse is een **kwaliteitsproduct**.

Een beleidsmaker definieert een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse als een **winstgevende visserij**, die een **maatschappelijk draagvlak** heeft en die **People, Planet en Profit balanceert**. Een andere beleidsmaker definieert een werelderfgoed klasse met **verantwoordelijkheid, bewustzijn en bewustwording** voor het gebied waarin je werkt. Hierbij is **innovatie** erg belangrijk en beide beleidsmakers vinden dat een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse **duurzaam** moet zijn.

Een NGO vindt dat een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse **kust gebonden** en **kleinschalig** moet zijn. **Gastheerschap** vindt deze vertegenwoordiger belangrijk **in combinatie met het verhaal**. Een andere vertegenwoordiger van het wad vindt dat een werelderfgoed klasse visserij een visserij is die een **bijdrage levert aan het gebied**, verder is het **aanpasbaar, transparant en selectief**. Daarnaast moet de visserij goed **beheerd** worden.

De definitie van een werelderfgoed klasse visserij is volgens een onderzoeker het zo **duurzaam en efficiënt** mogelijk gebruik maken van het gebied.

Waddengoud definieert een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse met de volgende woorden: **ecologisch verantwoord, duurzaam** en een **balans van People, Planet en Profit**. Een werelderfgoed klasse is tevens **winstgevend, kleinschalig, transparant** en **houdt rekening met sociale en natuurlijke aspecten**.

De meest genoemde concepten genoemd tijdens de interviews zijn:

- Duurzaamheid (5/11)
- Verantwoord ondernemen – het balanceren van People – Planet – Profit (3/11)
- Transparantie (4/11)
- Gastheerschap / toerisme / koppeling met consument (3/11)
- Kleinschalig (4/11)
- Erkenning voor wad en werelderfgoed (5/11)
- Waddengoud (1/11) .

De volgende algemene definitie is opgemaakt met behulp van de interview analyse. Hierin zijn de meest genoemde aspecten verwerkt:

Een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse is duurzaam, transparant en kleinschalig. Ondernemers van werelderfgoed klasse nemen verantwoordelijkheid voor het behoud van het werelderfgoed. Daarbij spelen bewust ondernemen, een balans tussen People, Planet en Profit en gastheerschap van vissers een belangrijke rol.

4.1 Kansen en uitdagingen

De kansen en uitdagingen genoemd in de interviews zijn in grote hoofdlijnen verdeeld in de volgende onderwerpen: Keurmerk – Impact op Wad – Ondernemerschap - Branding & Marketing.

Merk 'Werelderfgoed klasse':

Verschillende vissers (3/5) zijn bang voor extra regels, maatregelen, beperkingen en verstikkingen. 3 van de 11 partijen zeggen dat er geen apart keurmerk voor een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse moet komen. Een beleidsmaker, een NGO en een garnalenvertegenwoordiger hebben een opmerking gemaakt dat tijdens de benoeming van de Waddenzee als werelderfgoed gebied er een convenant is ondertekend (zie Bijlage 2) waarin staat dat deze status niet leidt tot extra regelgeving/beperkingen voor de visserij. Volgens een onderzoeker zou een 'noemer' een beter concept zijn. Een beleidsmaker noemt het een 'etiket'. Volgens de garnalensector is het keurmerk wel mogelijk als deze uitgebuit kan worden (1/11).

Volgens de garnalenvertegenwoordiger is een Waddenvisserij van werelderfgoed leuk, maar vissers kunnen er niks mee. Een beleidsmaker zegt dat dit voornamelijk komt omdat er geen richtlijnen of wetten voor zijn vanuit UNESCO of elders. Het niet hebben van richtlijnen kan volgens een beleidsmaker conflicten opleveren met vissers van buiten het werelderfgoed gebied. Deze vissers vissen op dezelfde manier en volgen dezelfde regels.

Een kleinschalige visser zegt dat een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse wel kritisch moet blijven. Als er teveel visserijen een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse worden verdwijnt het onderscheidend vermogen.

Impact op Wad:

Volgens een NGO zou vanuit een ecologisch standpunt helemaal geen Waddenvisserij plaats moeten vinden. Deze NGO benadrukt dat een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse een werelderfgoed niet beter kan maken. Volgens meerdere vissers (3/5) kan een Waddenvisserij een positieve invloed hebben op de visstand en gezondheid van het wad. Een NGO vindt dat een vrije visserij niet in een werelderfgoed klasse gebied past.

Consument:

De Nederlandse consument is moeilijk volgens een onderzoeker. Het zijn geen viseters en ze kijken voornamelijk naar de prijs. Daarnaast zou volgens een beleidsmaker promotie van een werelderfgoed klasse product negatief kunnen uitpakken omdat consumenten van mening kunnen zijn dat visserij niet in een werelderfgoed thuis hoort.

Branding & Marketing:

Meerdere geïnterviewde (3/11) uit verschillende groepen geven aan dat vissers niet commercieel genoeg zijn. Een mosselvisser en een NGO van het wad geven beide aan dat juiste marketing en branding van het product een zeer belangrijk onderdeel is. Een NGO noemt dat er een betere koppeling tussen het product en de consumenten nodig is. Het publiek moet weten wat zij kunnen kopen en wat afkomstig is uit het werelderfgoed. Deze koppeling kan meer levendigheid in havens opleveren, meer werkgelegenheid en ook meer toerisme (kans). Het vergroten van toerisme in het gebied sluit ook aan bij het onderdeel gastheerschap. Een mosselvisser geeft aan dat als een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse een sterk merk wordt, dit voordelen op zou kunnen leveren. Een grotere afzetmarkt en hogere prijzen voor het product zijn hier voorbeelden van. Een visser en een NGO zeggen dat er meer gebruik moet worden gemaakt van de hype van 'lokale producten'. Dit past perfect in het werelderfgoed gebied en zo wordt er ook een koppeling gemaakt tussen het publiek en het werelderfgoed. Een mosselvisser stelt de vraag: heeft de consument hier echt belang bij en is de consument hierin geïnteresseerd? De mosselvisser geeft de suggestie dat er

eerst een marktonderzoek uitgevoerd zal moeten worden. Dit moet niet alleen door de vissers gedaan worden, maar met gezamenlijke groep economische gebruikers.

Overig:

Een beleidsmaker benadrukt de vraag: wie is er verantwoordelijk voor het werelderfgoed, of wie wil er verantwoordelijkheid voor nemen? Volgens een NGO er is een aanpassing nodig vanuit de vissers. Als deze aanpassing naar een visserij van werelderfgoed klasse niet uit de vissers zelf komt, dan moeten er juridische maatregelen genomen worden. Een kleinschalige visser zegt dat een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse niet duurzamer is dan duurzaam. "Je bent duurzaam of je bent niet duurzaam". Onder kleinschalige vissers (1/3) is er de angst dat een werelderfgoed status extra ondernemers gaat trekken die het gebied gaan exploiteren en hierdoor de vissers in het nauw kunnen drijven.

5 Unesco werelderfgoed gebieden

Dit hoofdstuk zal ondernemen in drie verschillende werelderfgoed gebieden uitlichten: natuurreservaat Vallée de Mai en Aldabra atol (beide behorende bij de Seychellen eilanden) en Natuurpark Gros Morne (Canada).

De natuurreservaten Vallée de Mai Nature en Aldabra Atol zijn gekozen, omdat deze gebieden volledig zijn uitwerkt in een UNESCO ondernemings toolkit. Daarnaast zal er gekeken worden naar het Gros Morne natuurreservaat in Canada. Dit gebied is door een onderzoeksgroep voorgesteld als "best practice" gebied aan de hand van een recent onderzoek over toerisme (The Economic Planning group, Susan McLeod Solutions, 2015).

5.1 Werelderfgoed gebieden de Seychellen

De Seychellen bestaan uit 115 verschillende eilanden (zie Fig. 1) gelegen in de West Indische Oceaan en hebben een totale populatieomvang van 90.000 inwoners. (Bureau of African Affairs, 2015). Twee gebieden in de Seychellen zijn aangewezen als Werelderfgoed gebied.

Figuur 1 . Een aantal Seychellen eilanden waaronder de werelderfgoed gebieden de Aldabra Atol en Vallée de Mai op het eiland Praslin (omkaderd in het groen) (Impalatours, 2013)

Vallée de Mai Nature Reserve, gelegen op het eiland Praslin, is sinds 1983 geclassificeerd als wereld erfgoed vanwege haar palmbossen die sinds de prehistorie onveranderd zijn gebleven. Het gebied kent een hoge biodiversiteit, waaronder een vele endemische soorten (World Heritage Centre UNESCO, 2016). De Mai ontvangt rond de 48 procent van de toeristen die naar de Seychellen bezoeken. Deze bestaat voor 70 procent uit Europese bezoekers. De prijzen in de Seychellen zijn aanzienlijk hoger dan op andere omringende eilanden. Dit heeft als gevolg dat de toerist een hoge eis heeft op gebied van beschermen en natuurlijke status (Reddy & Wilkes, 2015).

Aldabra is een van de grootste atollen ter wereld (Nationale commissie UNESCO, 2016). Een atol is een (meestal ringvormig) eiland opgebouwd uit koraal. Verder omcirkelt een lagune het eiland (National Geographic Society, 2016). Het gehele gebied van Aldabra bestaat uit een groep van 46 eilanden (Martín , 2011). Het Aldabra atol is sinds 1982 erkend als Natuurlijk werelderfgoed gebied (Nationale commissie UNESCO, 2016) voornamelijk vanwege:

- Een populatie van 152.000 reuzenschildpadden.
- De bijzonder gevormde geërodeerde lijmsteen rotsen.

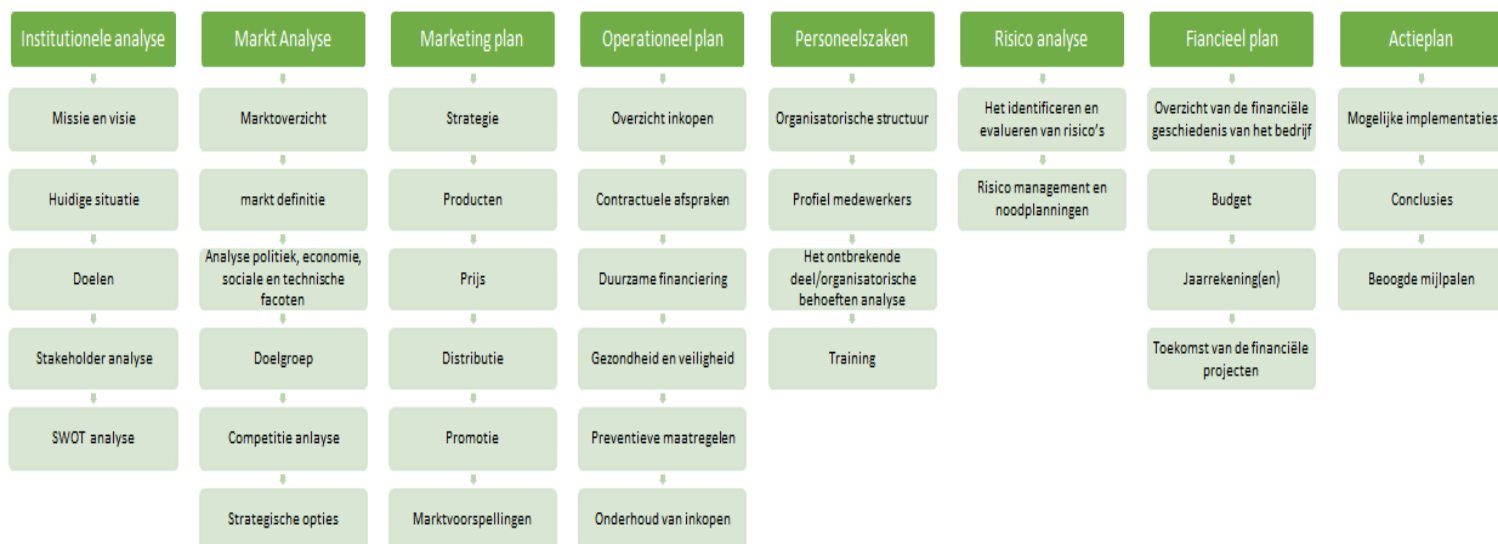

- Het gebied bevat een waardevol deelgebied voor onderzoek naar evolutionaire en ecologische processen (Nationale comissie UNESCO, 2016).
- Zeevogelkolonies
- Endemische soorten
- En door gevarieerde habitattypen (Seychelles Islands Foundation, 2007)

Het atol heeft een kleine gemeenschap die erop leeft en de meest belangrijke economische activiteit in dit werelderfgoed gebied is toerisme. Het gebied is gesloten voor visserij activiteiten. De toegang tot het eiland is erg beperkt door de kleine omvang. Er is alleen toegang voor toeristen voor educatieve en conservatieve doeleinden (Seychelles Islands Foundation, 2007). Toeristen mogen hier echter niet overnachten en verder worden onderzoekers alleen op onderzoeksfaciliteiten toegestaan als zij hier willen verblijven. Een aantal gebieden zijn zelfs geheel gesloten voor mensen (Antat, 2011).

5.2 De UNESCO Ondernemings Toolkit

De toolkit beschrijft hoe men onderneemt en beheert in een werelderfgoed gebied zonder de algemene doelstellingen en de belangrijkste waarden van het gebied te verwaarlozen. Sterker nog, de toolkit draagt bij aan de algemene doelstellingen en natuurwaarden. De toolkit is geschreven met hulp van Shell (Shell Foundation en Shell managers). De kennis en de praktijk ervaring van de Shell managers assisteren ondernemers om een business plan te maken in een werelderfgoed gebied. Het primaire doel van de UNESCO toolkit is om effectief te conserveren *in situ* met het genereren van inkomsten. Inkomsten maken is niet het doel van dit plan, maar inkomsten genereren is het middel tot een doel van effectief natuur behoud (UNESCO and Shell Foundation, 2008). De toolkit bevat de volgende belangrijkste segmenten, die beschreven dienen te worden in een ondernemersplan:

Figuur 2 : Overzicht van de belangrijkste segmenten uit de UNESCO toolkit (UNESCO and Shell Foundation, 2008)

5.3 Pilot project de Seychellen Island Foundation (SIF)

De beschreven segmenten van het business plan zijn in de praktijk toegepast op de Seychellen eilanden. Hoe dit pilot project verlopen is wordt onderstaand beschreven. Alleen de segmenten die van toepassing zijn op dit onderzoek worden onderstaand beschreven.

Institutionele analyse

De Seychellen Island Foundation (SIF) is opgezet door de overheid en de burgers verbonden aan de Seychellen Island Foundation Decree van 1979. Deze stichting is dus een NGO, maar ook een stichting die winst probeert te genereren. Dit geldt stopt men in haar eigen stichting om te blijven groeien, concurreren en om haar doelen te blijven behalen. De stichting beschermt en beheert twee natuur reservaten: Vallée de Mai Nature en Aldabra atol. Men doet dit door middel van conservatie, educatie en onderzoek die de waarden van de natuur beschermen (UNESCO and Shell Foundation, 2008).

Markt analyse

De stichting heeft twee bezoekerscentra gelegen in beide natuurreservaten. Bijna de helft van de toeristen die naar de Seychellen trekken, bezoekt één of beide natuurreservaten.

De belangrijkste toerisme branches voor Vallée de Mai zijn: toeristen afkomstig van cruise schepen, fotografen en journalisten, vertegenwoordigers van promotie bureaus, palmboom liefhebbers en wetenschappers/onderzoekers.

De belangrijkste toerisme branches voor Aldabra zijn: een kleinere, gespecialiseerde markt voor toeristen afkomstig van cruise schepen, natuur liefhebbers, duikers, professionele fotografen en journalisten, rijke beroemdheden en wetenschappers/onderzoekers (UNESCO and Shell Foundation, 2008).

Marketing plan

De stichting verkoopt de volgende producten:

- Souvenirs, inclusief Coco de Mer (een endemische palmboom soort (Seychelles Islands Foundation, 2007))
- Vergunningen/licenties voor beroeps fotografen
- Toegang tot de natuur voor toeristen
- Toegang voor wetenschappers/onderzoekers
- Boeken, video's en Dvd's van de twee werelderfgoed gebieden (SIF, 2016)

Een promotie strategie was toegepast om meer toeristen te trekken naar de twee natuurreservaten. De stichting heeft geadverteerd in vliegtuig magazines en ze hebben posters ontworpen en geproduceerd met het doel om meer toeristen te lokken. Daarnaast zal de verkoop van producten verbreed worden via meerdere kanalen zoals hotels, reisorganisaties en de eigen verkooppunten van de stichting (UNESCO and Shell Foundation, 2008). Dit is inmiddels gebeurt maar er zijn geen documenten gevonden of deze strategie de beoogde doelen heeft behaald.

Risico analyse

Competitie van 'Fond Ferdinand', een iets minder bekend natuurreserveaat op de Seychellen, was het grootste risico voor de stichting. Dit gebied kon het aantal toeristen verminderen en men kon hierdoor veel geld mislopen (UNESCO and Shell Foundation, 2008).

Actie plan

Om de concurrentie tegemoet te komen heeft men initiatief getoond om een nieuw bezoekerscentrum te bouwen bij Vallée de Mai. Hier wordt ook het handelswaar verkocht wat meer financiële stabiliteit geeft aan de stichting. Door middel van een promotie strategie zullen er meer doelgroepen geraakt kunnen worden. Via meerdere kanalen zal dit geprobeerd worden en zo wordt er een 'verhaal' achter de Seychellen gecreëerd. Men wil met dit verhaal toeristen laten beseffen dat dit niet zomaar een werelderfgoed gebied is, maar de aller beste uit haar soort, een paradijs. Deze beoogde mijlpalen wil men halen in een tijdsbestek van drie jaar (UNESCO and Shell Foundation, 2008). Of deze mijlpalen zijn behaald, is onduidelijk. Hierover zijn geen documenten gevonden.

5.4 Werelderfgoed Gros Morne Nationaal Park

Het Gros Morne National Park behoort sinds 1987 tot een UNESCO werelderfgoed gebied (UNESCO, 2014). Het is gelegen in de provincie Newfoundland (UNESCO, 2016) en het heeft een omvang van 180.000 hectare (zie Fig. 3) (Solutions, 2015). Het gebied is uniek door de tektonische en geografische processen en is pas 4.500 jaar bewoond door mensen. De kleine inwoner populatie, ongeveer 3000 inwoners (Lowitt, 2014), ontvangt toeristen die het gebied bezoeken en gebruiken toerisme, samen met visser sector, als belangrijkste bron van inkomst (Solutions, 2015).

In 2011 is het Gros Morne Nationaal park ter nominatie gesteld voor "best practice" door Staten partij Canada. De voornaamste reden is dat het nationale park hun management cultuur heeft veranderd. Vroeger werd de management cultuur voor het behoud van cultuur- en natuurwaarden "afgedwongen". Dit is verandert naar een management cultuur waarin belanghebbende stakeholders in overleg de waarden van het gebied begrijpen, managen en behouden (State Party Canada, 2011). Aspecten zoals de betrokkenheid van de lokale gemeenschap, de aanwezigheid van vrijwillige associaties, duurzaamheidsovereenstemmingen, trainingen en cursussen voor lokale werknemers en de samenwerking tussen toerist- en visserijsectoren zijn bepalend geweest voor de aanwijzing als "best practice" (State Party Canada, 2011).

Figuur 3: Gros Morne Nationaal park is aangegeven met het groene kader (bewerkt door de Groot, 2016, Google Maps).

Op lange termijn is samenwerking tussen lokale gemeenschappen, NGO's en andere stakeholders het succes geweest om het gebied te beschermen, te verduurzamen en te behouden. De stakeholders bestaan uit de toeristensector, visserijsector, overheidsinstellingen en NGO's. Activiteiten als wandeltochten, theatervoorstellingen, vaartochten en festivals worden in het gebied georganiseerd (Newfoundland and Labrador Tourism, 2016).

De visserij is een belangrijke inkomstenbron voor veel vissersdorpen in het gebied (Intervale Associates Inc., 2010). Dit komt voornamelijk omdat de visserij sterk verbonden is met toerisme door de verkoop van lokale vis aan toeristen. Lokale zee producten dragen bij aan de algehele ervaring van het recreatieve verblijf, geven de lokale visserij een vorm van waardering en ondersteunen ze op financieel vlak (Lowitt, 2011) (Mitacs, 2016). Lokale restaurants erkennen ook het belang van het bereiden en serveren van de lokale visvangst (Lowitt, 2011).

In recente management plannen is geadviseerd dat het werelderfgoed gebied continu gemonitord moet worden om bedreigingen en stressfactoren op het gebied te identificeren (UNESCO, 2016). Dit vanwege de continuïteit van het hoge aanbod naar producten uit de zee.

Tabel 3: Aspecten voor het identificeren van “best practice”, methode voor identificatie is gebaseerd op toerisme volgens het document (The Economic Planning group,

	Visie en samenwerking	Marketing	Doelgroep	Het product	Ondernemen in werelderfgoed
Seychellen Aldabra	Samenwerking stichting met UNESCO en dit wordt jaarlijks gemonitord. Samenwerking stichting met UNESCO en dit wordt jaarlijks gemonitord.	Adverteren via meerdere kanalen bestemd voor de beoogde doelgroepen	Toeristen afkomstig van cruise schepen, natuurliefhebbers, duikers, professionele fotografen en journalisten, vertegenwoordigers van promotie bureaus, rijke beroemdheden, palmboom liefhebbers en wetenschappers/onderzoekers.	Toegang tot natuur, de aanwezige endemische soorten, verkoop van boeken, Dvd's en video's in bezoekerscentrum, waardevol deelgebied voor onderzoek naar evolutionaire en ecologische processen,	Vanwege de kleine omvang van het gebied mogen er een gering aantal toeristen en/of onderzoekers hier naar toe komen om de natuurwaarden niet te verwaarlozen. Het bezoekerscentrum mag niet te druk zijn, dit is dus ‘beperkt’ ondernemen maar handelswaar van/over het gebied wordt hier verkocht.
Seychellen Vallée de Mai		Fanatiek lokale producten promoten door middel van adverteren in doelgroep via meerdere kanalen		Toegang tot natuur, reputatie als ‘Hof van Eden’, verkoop van kokosnoten, souvenirs, boeken, Dvd's en video's in bezoekerscentrum, verkoop van vergunningen/licenties voor beroepsfotografen	Zelfde als Aldabra alleen zitten in Vallée de Mai geen restricties aan hoeveelheden toeristen. Verder wordt hier meer handswaar verkocht dan in het bezoekerscentrum op Aldabra.
Gros Morne	Stakeholder bijeenkomsten, veel betrokkenheid en samenhangigheid. Het gebied staat onder beheer van <i>Canada Parks</i>	Maakt gebruik van het merk werelderfgoed voor marketing van vis (culinaire toeristen), bezoekerscentra, duurzame boottochten	Toeristen, maar op dit moment is beperkte informatie beschikbaar over kenmerken van bezoekers	De charmante dorpjes, activiteiten zoals festivals en culinair toerisme met lokaal gevangen vis en zeevruchten, verkoop van souvenirs en boottochten	De visserij sector is groot in het Gros Morne gebied (Bonne Bay). Veel van de lokaal gevangen vis wordt verkocht in lokale restaurants voor de culinaire toeristensector

(Susan McLeod Solutions, 2015)

7 Vervolgstappen

De geïnterviewde zijn gevraagd wat de eerste stappen moeten zijn om een Waddenvisserij van Werelderfgoed te concretiseren. De antwoorden staan per stakeholdergroep beschreven.

De garnalensector zegt dat een MSC keurmerk hét verschil tussen een gewone visserij en een visserij van werelderfgoed klasse is. De garnalensector zegt dat de visserij niet extreem hoeft te veranderen, de inhaalslag is al redelijk gemaakt. Daarnaast moet er meer erkenning komen voor de vissers.

De mosselkweker vindt dat geen speciale aanpassingen nodig zijn, maar dat netjes omgaan en werken in het gebied al voldoende is. Ook zegt deze mosselkweker dat mosselkwekerijen al sinds het bestaan onderdeel zijn van het werelderfgoed, hierdoor zijn mosselkwekerijen ook al een kwekerij van werelderfgoed klasse. Voor een werelderfgoed klasse product is branding en marketing erg belangrijk. Een marktonderzoek voor een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse met alle economische gebruikers van het werelderfgoed zou kunnen aantonen of een werelderfgoed klasse de gewenste impact heeft of zou kunnen krijgen.

De kleinschalige visserij noemen de volgende vervolgstappen: het opstellen van twee verschillende portfolio's. De eerste zal Waddenvisserijen omschrijven met daarbij de "best practices", die hedendaags voldoen aan een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse. Het tweede portfolio zal een omschrijving geven over andere ondernemers in andere werelderfgoed gebieden. Andere vervolgstappen zijn dat er richtlijnen/ doelen / visies opgesteld moeten worden waar ondernemen in werelderfgoed uit moet bestaan. Dit zijn de randvoorwaarden om onderscheidend te zijn. Ook moet het duidelijk zijn wat het inhoudt en wat het te bieden heeft. Tevens moeten meer producten worden gepromoot.

Een onderzoeker vindt dat iedereen die zich ook maar een klein beetje bezig houdt met visserij bij elkaar gebracht moet worden. Daarnaast moet ook het vraagstuk: "wie voelt zich verantwoordelijk voor het concept werelderfgoed?" beantwoord worden. Duidelijke afspraken moeten worden gemaakt over wat een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse inhoudt. Ook zou een werelderfgoed klasse geen keurmerk moeten zijn, de vissers of producten zouden een noemer moeten krijgen waardoor vissers er ook iets voor terug krijgen.

De beleidsmakers zeggen dat vissers goed moeten gaan nadenken over wat ze er precies mee willen en kunnen. Dit voornamelijk in de zin van marketing/verkoop. Het begrip ligt er straks en het is aan de vissers te bepalen of ze er voordeel uit willen/kunnen halen.

Een NGO vindt dat er financiële steun moet komen voor voorlopers met het idee van een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse. De producten moeten meer commerciëler gemaakt worden en er zou een business plan vanuit de markt uitgewerkt kunnen worden. Voor een werelderfgoed klasse product is branding en marketing erg belangrijk. Ook moet iedereen met dezelfde invalshoek naar de problemen kijken. Er moet 'common ground' gecreëerd worden. Toerisme zou goed passen in een werelderfgoed klasse.

Waddengoud vind dat toerisme goed zou passen in een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse.

8 Conclusie

De definitie van een waddenvisserij van werelderfgoed klasse, waarin de meest genoemde begrippen zijn verwerkt is: *Een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse is duurzaam, transparant en kleinschalig. Ondernemers van werelderfgoed klasse nemen verantwoordelijkheid voor het behoud van het werelderfgoed. Daarbij spelen bewust ondernemen, een balans tussen People, Planet en Profit en gastheerschap van vissers een belangrijke rol.*

De kansen en uitdagingen geformuleerd door de betrokken stakeholders zijn:

Een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse moet geen keurmerk worden. Dit zou wel kunnen als het uitgebuit kan worden. Er komen geen extra regels/beperkingen voor de vissers met deze werelderfgoed status, dit staat in het ondertekende convenant. Verder kunnen vissers op dit moment nog niet veel met een werelderfgoed klasse. Hiervoor zijn richtlijnen nodig. Onder de vissers is er echter angst voor extra maatregelen en beperkingen.

Als je kijkt vanuit een ecologisch standpunt zou er geen Waddenvisserij moeten plaats vinden, geen enkele visserij maakt een natuurgebied namelijk niet beter. Dit is echter niet mogelijk en daarom moet de Waddenvisserij beter geïmplementeerd worden in het werelderfgoed plaatje. Want een werelderfgoed klasse zou een positieve invloed kunnen hebben op het wad. Verder is de Nederlandse consument een grote uitdaging. Hiermee is er ook gelijk een grote kans: de marketing en branding van het product. Een grote slag is te slaan met de koppeling tussen het werelderfgoed klasse product en de consument. Als het lukt deze koppeling sterker te maken dan zal een werelderfgoed klasse visserij voordelen opleveren: hogere afzetmarkt en – prijs. De vraag is echter of de consument hier belang bij heeft.

Leerpunten van de ‘best practise’ voorbeelden van de Seychellen eilanden en Gros Morne zijn:

Bij de Seychellen eilanden is er met behulp van de toolkit een ‘verhaal’ achter het werelderfgoed gebieden gekomen. Dit verhaal heeft waarschijnlijk de stichting geholpen om meer toerisme te lokken en dus ook meer inkomen te kunnen genereren zonder de natuurwaarden van de gebieden te verwaarlozen. Deze manier van ondernemen in een werelderfgoed gebied komt ook voor in de Waddenzee. Het verhaal achter deze status is echter nog niet zo toegepast als dat op de Seychellen eilanden. Ook is het handelswaar fanatiek gepromoot door het gebruik maken van verschillende kanalen, hiermee is het beoogde doelgroep meer geraakt waardoor er meer financiële stabiliteit is gecreëerd. Leerpunten van Gros Morne zijn: goede samenwerking tussen meerdere gebruikers/stakeholders in het gebied. Dit is wat de basis van succes creëert op lange termijn. Er is een goede samenwerking en een gezonde relatie tussen toerist- en visserijsectoren. Deze relatie heeft geresulteerd in een goede lokale afzet markt. Hier wordt het werelderfgoed product lokaal verkocht en staat ook bekend als ‘het’ lokale product. Toeristen komen naar dit gebied en ervaren de gehele cultuur, wat dus ook eten betreft. Het "product" van de Waddenzee is daarentegen op de lokale markt minder terug te vinden.

Vervolgstappen om een Waddenvisserij te concretiseren zijn allereerst dat iedereen met dezelfde invalshoek naar de uitdagingen moet gaan kijken. Vissers en andere belanghebbenden moeten met elkaar tot een antwoord komen hoe het werelderfgoed en de visserij elkaar kunnen versterken. Een portfolio met vissers die op dit moment al voldoen aan een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse zou hierbij kunnen helpen, evenals een uitgebreid portfolio over hoe te ondernemen in een werelderfgoed gebied. Er moet een marktonderzoek komen vanuit alle economische gebruikers waarbij er moet worden gekeken naar wat er te winnen valt. Branding en promotie van het product (in de lokale omgeving) moet hierbij ook worden meegenomen.

9 Aanbevelingen

Voordat een Waddenvisserij van werelderfgoed klasse kan ontstaan, moet eerst een vaste definitie worden gevormd. Zonder een duidelijke definitie zal het begrip nooit goed van de grond komen. In dit verslag is een goede indicatie gegeven over wat een “waddenvisserij van werelderfgoed klasse” kan inhouden en betekenen. De stakeholders moeten dit concept vanaf hier verder oppakken en uitwerken om zo een algehele einddefinitie te vormen.

De tweede aanbeveling is dat geïnteresseerde vissers en andere stakeholders om tafel moeten gaan zitten wat ze met een “Waddenvisserij van werelderfgoed klasse” willen. Er zijn voordelen uit te halen voor de visserijsector. Hoe zij deze voordelen echter willen gebruiken is aan hen.

Een vervolg aanbeveling is het benutten van toerisme. Lokaal gevangen vis wordt weinig teruggevonden op de lokale markt. Het langdurig promoten van lokale vis en het terugbrengen van deze producten in de horeca en supermarkten zou een stabiele markt kunnen creëren waar visserijsector veel baat uit zou kunnen halen. Hiervoor is wel eerst een marktonderzoek nodig.

Een laatste aanbeveling is het opstellen van twee portfolio's. Eén waarin visserijsectoren die al voldoen aan een werelderfgoed klasse worden beschreven, en een tweede waarin de ondernemers worden beschreven die nog niet aan deze klasse voldoen en hoe zij dit kunnen bereiken met bijvoorbeeld het gebruiken van de UNESCO toolkit.

10 Bibliografie

- Newfoundland and Labrador Tourism, 2016. *Gros Morne National Park*. [Online]
Available at: <http://www.newfoundlandlabrador.com/placestogo/grosmornenationalpark>
[Geopend 10 June 2016].
- Anon., sd *Fisheries in the Secychelles and F*, sl: sn
- Antat, S., 2011. *Template for submission of Scientiefic Information to Describe Ecologically or Biologically Significant Marine Areas..* Seychelles: Seychelles National Park Authority.
- Antat, S., n.s. *Template for submission of Scientiefic Information to Describe Ecologically or Biologically Significant Marine Areas..* Seychelles: Seychelles National Park Authority.
- Baptist, J. M., Dankers, N. & Smit, C., 2008. *A comparative analysis of the Wadden Sea for the nomination on the World Heritage list*. [Online]
Available at:
https://www.researchgate.net/profile/Martin_Baptist/publication/40101963_A_comparative_analy_sis_of_the_Wadden_Sea_for_the_nomination_on_the_World_Heritage_list/links/559c1a4908aee2c16df0c52c.pdf/download?version=vrp
[Geopend 10 Juni 2016].
- Brinkman, A., 2008. *Handkokkelactiviteiten in de waddenzee*, Wageningen: Imares.
- Bureau of African Affairs, 2015. *U.S. Relations With Seychelles*. [Online]
Available at: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/6268.htm>
[Geopend 2016 5 28].
- Canada Parks, 2009. *Gros Morne National Park of Canada Management Plan*. [Online]
[Geopend 31 Mei 2016].
- Common Wadden Sea Secretariat, 2013. *The Trilateral Cooperation on the Protection of the Wadden Sea*. [Online]
Available at: <http://www.waddenzeewereldergoed.nl/>
[Geopend 12 Mei 2016].
- Ecomare, 2014. *Garnalenvisserij*. [Online]
Available at: <http://www.ecomare.nl/ecomare-encyclopedie/mens-en-milieu/visserij/visserij-naar-soort/garnalenvisserij/>
[Geopend 27 05 2016].
- Ecomare, 2015. *Ecomare*. [Online]
Available at: <http://www.ecomare.nl/ecomare-encyclopedie/organismen/dieren/vogels/steltlopers/scholekster/>
[Geopend 24 05 2016].
- Ecomare, 2015. *Natuurbeschermingswet*. [Online]
Available at: <http://www.ecomare.nl/ecomare-encyclopedie/mens-en-milieu/natuurbeheer/natuurbeleid/natuurbeschermingswet/>
[Geopend 20 06 2016].

EZ, M. v., 2015. *Nb- wet vergunning garnalenvisserij-diverse Natura 2000-gebieden*, sl: Ministerie van EZ.

Goedevisers, 2014. *Staan want visserij*. [Online]

Available at: http://www.goedevisers.nl/vis_van_goede_vissers/vismethodes.html?id=59
[Geopend 31 05 2016].

Impalatoours, 2013. *Seychellen*. [Online]

Available at: <https://www.impalatoours.nl/wp-content/uploads/2013/12/seychellen2.jpg>
[Geopend 6 Junie 2016].

Intervale Associates Inc., 2010. *Social, Economic and Cultural Overview of Western New Foundland and Southern Labrador*, St. John's: Fisheries and Oceans Canada.

ISO 14001 systeem, 2016. *Wat is een milieumanagementsysteem en wat is ISO 14001?*. [Online]

Available at: <http://www.iso14000.nl/watwaarom.html>
[Geopend 13 Juni 2016].

IUCN et al., 2012. *Managing Natural World Heritage*. Parijs: National Educational, Scientific and Cultural Organization.

Keus, B., 2016. *Waddevisserij van Werelderfgoedklasse* [Interview] (02 06 2016).

Lanters, R., 2016. *Client gesprek opdracht Werelderfgoedklasse* [Interview] (26 april 2016).

Lowitt, K., 2011. *Examining the foundation for stronger fisheries-tourism synergies and increased local seafood consumption in the Bonne Bay region of Newfoundland*, Newfoundland: CURRA.

Lowitt, K., 2014. Reflections on "As we fish and farm," a radio documentary. *CFS/RCÉA*, 1(Food Studies), pp. 99-102.

Martín , J. I., 2011. *FISHERIES IN THE SEYCHELLES AND FISHERIES AGREEMENTS WITH THE EU*, Brussel: Policy Department on Structural Cohesion Policies European Parliament.

Mitacs, 2016. *Exploring opportunities for new fishery-tourism products, business, collaboration and fisheries market development within the Bonne Bay area of Newfoundland*. [Online]

Available at: <https://www.mitacs.ca/en/projects/exploring-opportunities-new-fishery-tourism-products-business-collaboration-and-fisheries>
[Geopend 10 Juni 2016].

Morris, J., 1999. *Where was the Garden of Eden Located?*. [Online]

Available at: <http://www.icr.org/article/where-was-garden-eden-located/>
[Geopend 9 June 2016].

National Geographic Society, 2016. *Atoll*. [Online]

Available at: <http://nationalgeographic.org/encyclopedia/atoll/>
[Geopend 31 Mei 2016].

Nationale commissie UNESCO, 2016. *Aldabra atol*. [Online]

Available at: <https://www.unesco.nl/erfgoed/aldabra-atol#zoom=3&lat=-9.41667&lon=46.4167&layers=BT>

[Geopend 2016 5 30].

- Nationale UNESCO Commissie, 2016. *Nationaal park Banc D'Arguin*. [Online]
Available at: <https://www.unesco.nl/erfgoed/nationaal-park-banc-darguin#zoom=4&lat=29.70077&lon=-26.21632&layers=BT>
[Geopend 13 Juni 2016].
- OosterscheldeMuseum, 2013. *Mosselcultuur*. [Online]
Available at: http://www.oosterscheldemuseum.nl/Pages/OMY_Mosselcultuur.html
[Geopend 23 06 2016].
- Overdijk, O. & Piersma, T., 2012. De Banc d'ARguin in Mauretanië als ecologische inspiratiebron bij het streven naar rijke Waddenzee. *De Levende Natuur*, Mei, pp. 143-146.
- Parks Canada , 2014. *Multi-species Action Plan for Gros Morne National Park [Proposed]*, Ottawa: Species at Risk Public Registry.
- Parks Canada, 2011. *Gros Morne National Park, Tuchamore, a Visitors Guide*. [Online]
Available at: http://publications.gc.ca/collections/collection_2011/pc/R61-57-2011-eng.pdf
[Geopend 10 Juni 2016].
- Parks Canada, 2012. *Gros Morne National Park World Heritage Site*. [Online]
Available at: file:///C:/Users/groot_005/Downloads/activity-679-30.pdf
[Geopend 9 Juni 2016].
- Pazzanita, A. G., 2008. *Hisotrical Dictionary Mauritania*. 3 red. Maryland: Scarecrow Press.
- Productschap Vis, 2010. *Productschap Vis*. [Online]
Available at:
http://www.pvis.nl/fileadmin/user_upload/pvis/Documenten/Verantwoorde_vis/Visfeiten_visserij_met_vaste_vistuigen.pdf
[Geopend 20 Mei 2016].
- Programma Rijke Waddenzee, 2010. *Wie Zijn Wij?*. [Online]
Available at: <http://www.rijkwaddenzee.nl/organisatie/wie-zijn-wij/>
[Geopend 4 May 2016].
- Reddy, M. V. & Wilkes, K., 2015. *Tourist in the Green Ecology*. 1st red. New York: Routledge.
- RijkeWaddenzee, 2012. *Tweede transitiestap Mosselvisserij Waddenzee dichtbij*. [Online]
Available at: <http://www.rijkwaddenzee.nl/nieuws/nieuws/tweede-transitiestap-mosselvisserij-waddenzee-dichtbij>
[Geopend 29 05 2016].
- RijkeWaddenzee, 2016. *Voorjaarsmosselzaadvisserij Waddenzee alweer halverwege*. [Online]
Available at: <http://rijkwaddenzee.nl/nieuws/1246-2/>
[Geopend 23 06 2016].
- Rocamore G, S. A., 2001. Seychelles. In: E. Fishpool L, red. *Important bird species in Africa and associated islands*. Newbury and Cambridge: BirdLife, pp. 751-768.
- Rodenburg, B., 2016. *Werelderfgoedklassvisserij* [Interview] (17 06 2016).
- Seychelles Islands Foundation, 2007. *Initial Assesment, report of Initial Management Effectiveness Evaluation, Aldabra Atoll Seychelles*, Queensland: Enhancing our Heritage.

SIF, 2016. *Merchandise*. [Online]

Available at: <http://www.sif.sc/index.php?langue=eng&rub=45>

[Geopend 23 June 2016].

Solutions, S. M., 2015. *Best Practices at World Herigate Sites: Final Report, A Tourism-based comparative analysis o*. [Online]

Available at: [http://www.tourism.gc.ca/eic/site/034.nsf/vwapj/Best-Practices-WHS-Final-v5.pdf/\\$file/Best-Practices-WHS-Final-v5.pdf](http://www.tourism.gc.ca/eic/site/034.nsf/vwapj/Best-Practices-WHS-Final-v5.pdf/$file/Best-Practices-WHS-Final-v5.pdf)

[Geopend 9 Juni 2016].

State Party Canada, 2011. *Gros Morne National Park Best Practices*. [Online]

Available at: <http://whc.unesco.org/en/list/419/bestpractice>

[Geopend 6 Junie 2016].

Stuijtzand, S., 2015. *Monitoringplan ten behoeve van het natura 2000-beheerplan Waddenzee*, sl: Rijkswaterstaat.

The Economic Planning group, Susan McLeod Solutions, 2015. *Best Practices at World Herigate Sites: Final Report, A Tourism-based comparative analysis o*. [Online]

Available at: [http://www.tourism.gc.ca/eic/site/034.nsf/vwapj/Best-Practices-WHS-Final-v5.pdf/\\$file/Best-Practices-WHS-Final-v5.pdf](http://www.tourism.gc.ca/eic/site/034.nsf/vwapj/Best-Practices-WHS-Final-v5.pdf/$file/Best-Practices-WHS-Final-v5.pdf)

[Geopend 9 Juni 2016].

UNEP, WCMC, 2011. *Banc D'Arguin National Park Mauritania*, sl: UNESCO, IUCN.

UNESCO and Shell Foundation, 2008. *Business Planning for Natural World Heritage Sites - A Toolkit*. [Online]

Available at: <http://whc.unesco.org/en/businessplanningtoolkit/>

UNESCO, 2009. *Waddenzee*. [Online]

Available at: <https://www.unesco.nl/erfgoed/waddenzee#zoom=2&lat=57.59955&lon=-5.85795&layers=BT>

[Geopend Mei 2016].

UNESCO, 2012. *Werelderfgoed*. [Online]

Available at: <https://www.unesco.nl/cultuur/werelderfgoed>

[Geopend 12 Mei 2016].

UNESCO, 2014. *Gros Morne National Park*. [Online]

Available at: <http://whc.unesco.org/en/list/419>

[Geopend 14 Juni 2016].

UNESCO, 2016. *Gros Morne National Park*. [Online]

Available at: <http://whc.unesco.org/en/list/419#links>

[Geopend 6 Junie 2016].

van den Bergh, G., 2015. *Sociaal-economische kansen werelderfgoed Waddenzee*. N.S., Waddenacademie.

van Es, K., 2008. *Programma Rijke Waddenzee*. [Online]

Available at: <http://www.rijkwaddenzee.nl/assets/pdf/dossiers/natuur-en-landschap/Presentatie%20voor%20DLG%20over%20PRW.pdf>

[Geopend 4 May 2015].

Verburg, G., 2009. *Natura2000 aanwijzingsbesluiten waddengebied*. [Online]
Available at:
<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:pCjJFaElvfYJ:https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2009/02/25/natura-2000-aanwijzingsbesluiten-waddengebied/20090225-pdn-2009-825.pdf+&cd=5&hl=nl&ct=clnk&gl=nl&cli>
[Geopend 20 06 2016].

Waddengoud, 2014. *Actie voor behoud traditionele kustvisserij voor toekomstige generaties*. [Online]
Available at: <http://www.waddengoud.nl/waddengoud-journaal/actie-voor-behoud-traditionele-kustvisserij-voor-toekomstige-generaties/>
[Geopend 31 05 2016].

Waddenloket, 2013. *Staadwantvissen blijft toegestaan op het wad*. [Online]
Available at:
[http://www.waddenloket.nl/singleCategoryarchive.2299.0.html?&no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=5997&cHash=c71ba555aadeb8f41f4713ee0fc6f7ac](http://www.waddenloket.nl/singleCategoryarchive.2299.0.html?&no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=5997&cHash=c71ba555aadeb8f41f4713ee0fc6f7ac)
[Geopend 29 05 2016].

Waddenzee Werelderfgoed, 2014. *Waddenzee werelderfgoed*. [Online]
Available at: <http://www.waddensea-worldheritage.org/nl/waddenzee-werelderfgoed/waddenlandschap/ontstaan-van-de-waddenzee>
[Geopend 12 Mei 2016].

Waddenzee, 2003. *Sociaal-economisch*. [Online]
Available at: <http://www.waddenzee.nl/Sociaal-economisch.168.0.html>
[Geopend 12 Mei 2016].

Waddenzee, P. N. E. R., 2011. *Hoofdpijnen meerjarenafspraken handkokerij in de Waddenzee*, Leeuwarden: Projectgroep MJA handkokerij.

Waddenzee, P. N. e. R., 2013. *Voortgangrapport Transitie van de nederlandse mosselsector*, sl: Rijke Waddenzee.

Waddenzee, P. N. E. R., 2014. *Garnalenvissers eens over beheerste visserij op de waddenzee*. [Online]
Available at: <http://www.rijkewaddenzee.nl/nieuws/nieuws/garnalenvissers-eens-over-beheerste-visserij-op-de-waddenzee>
[Geopend 26 05 2016].

Wetlands international, 2016. *Birding Ecotourism in Mauritania*. [Online]
Available at: <http://wetlands.40fingers.net/OurWork/Biodiversity/Awarenessraising/BirdingEco-TourisminMauritania/tabid/2478/Default.aspx>
[Geopend 14 Juni 2016].

World Heritage Centre UNESCO, 2016. *Vallée de Mai Nature Reserve*. [Online]
Available at: <http://whc.unesco.org/en/list/261/>
[Geopend 2016 5 31].

WOW Project Coordination Unit, 2009. *Demonstration PProject: Parc National du Banc d'Arguin, Mauritania*. [Online]
Available at:
http://wow.wetlands.org/Portals/1/documents/demoprojects/mauritania/mauritania_project_prog

ress_update_feb2009.pdf
[Geopend 14 Juni 2016].

Bijlage 1 : interview protocol

Inleiding

De inleiding tijdens het interview bestaat uit de volgende punten:

- Welkom en voorstellen;
  - het doel van het interview
- vertrouwelijkheid van gegevens;
  - vragen om toestemming voor opname apparatuur
- waarom de respondenten gevraagd zijn;
- indeling van het interview;
  - hoe het interview er uit gaat zien
- totale tijd die het zal innemen;
  - +/- 60 min
- Openingsvraag
  - Zie vragenlijst

Verantwoordelijkheden Interviewer

- Verzorgt de inleiding van het interview
  - Zie bovenstaand
- Introduceert vragen
- Vraagt door ('follow-up' vragen):
  - "Wanneer u [term of zin] zegt, wat bedoelt u dan?" "Het lijkt erop alsof u zegt ..., klopt deze samenvatting?"
  - "kunt u dat verder uitleggen"
  - "dit begrijp ik niet helemaal"
  - "kunt u een voorbeeld geven?"
- Vraagt door d.m.v. samenvatten.
- Gebruikt vriendelijke conversatie om een comfortabele atmosfeer te creëren.
- Gebruikt pauzes van circa vijf seconden tijdens het interview.
- Behoudt leiding in het interview.
  - Wanneer afgedwaald raakt te worden, dient de interviewer het gesprek terug te brengen op het onderwerp.
- Sluit gepast af volgens een drie stappen conclusie:
  - Samenvatting;
  - Terugkoppeling aan de respondent en vragen of iets mist;
  - Toelichting verder proces
  - Op de hoogte houden, hoe?
  - Contact opnemen voor eventuele vragen?
  - Bedanken en afronden

Inleiding

Goedendag, Wij zijn/ Mijn naam is (Sandra, Mark, Sies en/of Lissie) van de hogeschool Van Hall Larenstein in Leeuwarden. Allereerst willen wij u bedanken dat u tijd voor dit interview vrijmaakt. Dit interview wordt gebruikt om een definitie te krijgen van Waddenvisserij van werelderfgoed klasse. Dit wordt genoemd in Programma Rijke Waddenzee. Wij gaan proberen om deze definitie te geven en ook kijken hoe erover wordt gedacht door de verschillende partijen rondom Waddenzee Visserij. U bent gevraagd door .....

Alle informatie zal vertrouwelijk behandeld worden en er zullen geen persoonlijke gegevens verwerkt worden bij het verwerken van de informatie. De informatie Dit interview zal maximaal een uur duren. Zijn er vooraf nog vragen?

Fase 1 – Persoonlijke introductie

- 1) Wat is uw functie binnen de organisatie?
  - a) Kunt u kort (in 2 zinnen) omschrijven wat uw functie inhoudt?
- 2) Wat betekent de Waddenzee voor u (persoonlijk en voor uw organisatie)?
- 3) Waddenzee is Werelderfgoed. Heeft dat nog een specifieke betekenis voor u? Welke?

Fase 2 – Werelderfgoed klasse

- 4) Welke woorden komen in u op als u denkt aan ondernemen in werelderfgoed?
- 5) Wat maakt voor u het verschil tussen een "gewone" visserij en een visserij van Werelderfgoed klasse? (2)
Kunt u aangeven of dit nog anders uitgewerkt kan worden voor de verschillende vistypen op de Waddenzee?
- 6) Ziet u dat de huidige economische gebruikers van de Waddenzee, zoals vissers, op een bepaalde manier rekening houden met de werelderfgoed status? Zo ja, hoe dan?
- 7) Wat vindt u van een visserij van Werelderfgoed klasse?
  - a) Zou u hier zelf belang bij hebben en op wat voor manier?
  - b) Zo nee, waarom vindt u dit niet belangrijk genoeg?
  - c) Wie zouden andere belanghebbenden zijn?
- 8) Welke voor- en nadelen kan een waddenvisserij met een werelderfgoed klasse opleveren denkt u? (2) En voor wie / welke stakeholders? Op welke manier zou dit kansen kunnen bieden voor ondernemers (zoals vissers)?
- 9) Wat zou volgens u een eerste concrete stap zijn in de richting van een visserij van werelderfgoed klasse? (naast het uitdenken van een definitie) Wie moet wat doen?

Afsluiting

- Terugkoppeling aan de respondent en vragen of iets mist; Toelichting verder proces
- Op de hoogte houden, hoe?
- Contact opnemen voor eventuele vragen?
- Bedanken en afronden

Bijlage 2 : Convenant

Convenant Waddenzee – Werelderfgoed.

Convenant tussen Rijk en Waddenprovincies, Waddenzeekustgemeenten en de Waddeneilanden, over de nominatie en mogelijke opname van de Waddenzee in de lijst van Werelderfgoederen van UNESCO.

De Partijen:

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), mevrouw G. Verburg, handelend als bestuursorgaan,

en

De Provincies Noord-Holland, Fryslân en Groningen in deze vertegenwoordigd door mevrouw C. Schokker-Strampel,

De Vereniging van Waddenzeegemeenten, in deze vertegenwoordigd door mevrouw drs. J.A.J. Stam,

Het Samenwerkingsverband de Waddeneilanden, in deze vertegenwoordigd door mevrouw mr. J. Geldorp-Pantekoek,

Hierna tezamen te noemen 'partijen'.

Gelet op het bestaande streven van de Waddenzeelanden, Duitsland en Nederland om een gezamenlijk voorstel te ontwikkelen voor de nominatie van de Waddenzee als werelderfgoed, zoals ook weergegeven in de 'Verklaring van de Tiende Trilaterale regeringsconferentie over de Bescherming van de Waddenzee, Schiermonnikoog, 3 november 2005'.

Overwegende

- dat algemeen en in overeenstemming wordt vastgesteld dat een nominatie van de Waddenzee als Werelderfgoed positief te waarderen is en een (h)erkenning van de unieke Waddenzeeregio inhoudt,
- dat tijdens de trilaterale ministersconferentie in 2001 te Esbjerg is gesproken over de aanmelding van de Waddenzee als Werelderfgoed site voor wat betreft de natuurwaarden,
- dat met erkenning van de natuurwaarden als dominant kenmerk gevestigde menselijke activiteiten een onlosmakelijk deel uitmaken van de karakteristieke waarde van het Waddengebied.
- dat een dergelijke aanmelding alleen haalbaar is indien de waarden van het gebied op een adequate wijze zijn beschermd,
- dat, gelet op het beleid van rijk, provincies, waterschappen en gemeenten in Nederland, gesteld mag worden dat met het huidige beschermingsniveau een aanmelding haalbaar is,
- dat, zowel ten aanzien van de aanwijzing van de Waddenzee als Werelderfgoed site, als ook ten aanzien van de Waddenzee in algemene zin, gesteld kan worden dat een duurzame en doelmatige bescherming van de Waddenzee alleen kan geschieden wanneer deze is ingebed in een economisch en maatschappelijk gezonde Waddenregio, waarbij het streven van de landen gericht blijft op handhaving en versterking van ecologische, economische, cultuurhistorische en sociale waarden, van natuurbeleving en van de kustbescherming en
- dat alle partijen gelet op bovenstaande een groot draagvlak voor de nominatie gewenst achten.

Handelend met respect voor de zelfstandige positie die elk van de partijen kent,

In het vaste voornemen samen te werken op zodanige wijze dat de genoemde afspraken van dit convenant nagekomen kunnen worden,

En daarbij rekening houdend met de positie en standpunten van de in de bijlage genoemde niet-bestuurlijke organisaties (verenigd in de Klankbordgroep) die deze afspraken ondersteunen,

komen het volgende overeen:

Artikel 1

Als grens van het Nederlandse deel van het als werelderfgoed te nomineren gebied wordt de begrenzing van de PKB derde nota Waddenzee aangehouden¹.

Artikel 2

Er worden geen beschermingszones buiten de genoemde grenzen als bedoeld in artikel 1 ingesteld.

Artikel 3

Partijen zullen niet uit een aanwijzing verdere juridische consequenties, regelgeving en beperkingen laten voortvloeien, anders dan die voortkomen uit de vigerende wet- en regelgeving en reguliere beleid ten aanzien van de Waddenzee.

Artikel 4

De partijen zijn het erover eens dat de aanwijzing als Werelderfgoed site een kwalitatieve erkenning is en geen juridisch instrument. Het maakt in die zin dan ook geen deel uit van het beleid ter bescherming van de Waddenzee.

Artikel 5

Bij de uitleg door de partijen van Europese regelgeving en richtlijnen zal de aanwijzing als werelderfgoed geen invloed hebben.

Artikel 6

Er wordt geen gevolg gegeven aan aanbevelingen van Unesco die leiden tot een verandering in de grens, het beheer, de monitoring of andere onderwerpen ten opzichte van deze onderwerpen bij de nominatie tenzij alle partijen hebben ingestemd met uitvoering van de aanbeveling.

Artikel 7

1. Partijen zullen besluiten een coördinatiegroep in te stellen.
2. De coördinatiegroep bestaat uit vertegenwoordigers van partijen.
3. De coördinatiegroep begeleidt het proces om te komen tot een aanwijzing tot werelderfgoed.
4. In de coördinatiegroep zal afstemming tussen partijen met betrekking tot de Nederlandse inbreng in het proces plaatsvinden.
5. Als plaatsing een feit is zal de minister van LNV in overleg met het RCW zorg dragen voor coördinatie van de activiteiten die nodig zijn voor de bestemming van de status

Artikel 8

1. Partijen zullen de uitvoering en werking van dit convenant elke zes jaar na ondertekening evalueren.
2. Een commissie wordt belast met de evaluatie en maakt een verslag daarvan op.
3. De Commissie bestaat uit drie leden: één lid wordt aangewezen door de Minister van LNV, één wordt aangewezen door de overige partijen bij het convenant en voorts zullen de in de bijlage

¹ Exclusief het zgn. 'betwiste gebied' in de monding van de Eems-Dollard

- genoemde niet-bestuurlijke organisaties (verenigd in de Klankbordgroep) die de afspraken in het convenant steunen, worden uitgenodigd een lid aan te wijzen.
4. Indien de meningen binnen de commissie omtrent de evaluatie of de uitkomsten daarvan verschillen, vermeldt het verslag de verschillende meningen
  5. De commissie biedt haar verslag uiterlijk een jaar nadat zij belast is met de evaluatie aan partijen en aan de in de bijlage genoemde niet-bestuurlijke organisaties aan. Het verslag wordt ter kennisname aangeboden aan de RCW.
  6. De uitkomsten van de evaluatie kunnen leiden tot bijstelling of herformulering van het convenant.

Artikel 9

Dit convenant is niet rechtens afdwingbaar.

Artikel 10

1. Dit convenant treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening en wordt voor onbepaalde tijd aangegaan.
2. Elke partij kan dit convenant nadat voor de eerste maal door Nederland de verplichte periodieke rapportage aan UNESCO is aangeboden, dat wil zeggen zes jaar na plaatsing op de Werelderfgoedlijst, te allen tijde met inachtneming van een opzegtermijn van zes maanden schriftelijk opzeggen.
3. Wanneer een partij het convenant opzegt, beraden de overige partijen zich over de gevolgen daarvan voor het convenant.

Artikel 11

Binnen zes weken na inwerkingtreding van dit convenant wordt de tekst daarvan gepubliceerd in de Staatscourant.

Toelichting

In artikel 1 is aangegeven dat als grens van het Nederlandse deel van het als werelderfgoed te nomineren gebied de begrenzing van de PKB derde nota Waddenzee wordt aangehouden, maar exclusief het zgn. 'betwiste gebied' in de monding van de Eems-Dollard. In de Eems-Dollard ligt de staatsgrens tussen Nederland en Duitsland niet vast. In het Eems-Dollard verdrag (1960) is voor dit gebied de samenwerking t.a.v. verschillende onderwerpen geregeld. Er is echter (nog) geen sprake van een eenduidig beheersregime. Vanwege de betwiste status van het gebied en het feit dat er (daardoor) nog geen eenduidig beheersregime is zal UNESCO nominatie van dit gebied waarschijnlijk ook niet accepteren.

Beide landen melden met wederzijdse instemming het gebied aan als Habitatrichtlijngebied en gaan werken aan een gezamenlijk managementplan voor het gebied. Afgesproken is om na te gaan of het gebied na vaststelling van het gezamenlijk managementplan alsnog kan worden toegevoegd aan het trilateraal beschermingsgebied. In het verlengde daarvan zou het gebied dan kunnen worden toegevoegd aan het te nomineren gebied (eventueel gecombineerd met het Deense deel van de Waddenzee).

Uit artikel 4 vloeit voort dat partijen niet uit zichzelf nieuwe beschermingsmaatregelen voor de Waddenzee nemen vanwege de nominatie dan wel de aanwijzing als Werelderfgoed. Aangezien het genomineerde gebied dan wel het Werelderfgoed als geheel voldoende bescherming geniet, zullen geen beschermingszones aangrenzend aan dit gebied worden ingesteld. Nominatie dan wel aanwijzing als Werelderfgoed is geen basis voor externe werking.

Nominatiedossier

Bij de aanmelding van de Waddenzee voor plaatsing op de Werelderfgoedlijst wordt een zogeheten nominatiedossier opgesteld, dat twee doeleinden dient. Ten eerste moet er een beschrijving gegeven worden van het erfgoed, zodat duidelijk wordt waarom deze op de Werelderfgoedlijst geplaatst kan worden. Ten tweede moeten hierin de kerngegevens worden opgenomen van het erfgoed waarmee het tevens mogelijk moet zijn om eventuele veranderingen van het erfgoed te volgen.

Belangrijke onderdelen van dit nominatiedossier zijn beschrijvingen van de menselijke activiteiten in het gebied, inclusief voorziene ontwikkelingen en een beschrijving van het beheer. Bij dit laatste moet expliciet aandacht geschonken worden aan de voorzieningen voor en het omgaan met bezoekers, die met name voor de natuurbeleving het gebied aandoen.

Nominatiedossier

Bij de aanmelding van de Waddenzee voor plaatsing op de Werelderfgoedlijst wordt een zogeheten nominatiedossier opgesteld, dat twee doeleinden dient. Ten eerste moet er een beschrijving gegeven worden van het erfgoed, zodat duidelijk wordt waarom deze op de Werelderfgoedlijst geplaatst kan worden. Ten tweede moeten hierin de kerngegevens worden opgenomen van het erfgoed waarmee het tevens mogelijk moet zijn om eventuele veranderingen van het erfgoed te volgen.

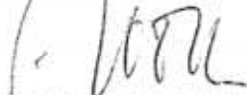
Belangrijke onderdelen van dit nominatiedossier zijn beschrijvingen van de menselijke activiteiten in het gebied, inclusief voorziene ontwikkelingen en een beschrijving van het beheer. Bij dit laatste moet expliciet aandacht geschonken worden aan de voorzieningen voor en het omgaan met bezoekers, die met name voor de natuurbeleving het gebied aandoen.

Geheel conform het gedachtegoed van de Werelderfgoed Conventie met betrekking tot de presentatie en 'het doorgeven aan toekomstige generaties' van het erfgoed, worden de landen uitgenodigd en aangespoord tot het geven van informatie over hoe zij het erfgoed willen presenteren, waarbij voorlichting en educatie belangrijke elementen zijn. De convenantpartners kennen en nemen hun verantwoordelijkheid om hier daadwerkelijk aan bij te dragen.

Dit nominatiedossier, waarbij dus naast de aandacht voor de 'natuurlijke kenmerken' van het erfgoed ook specifiek vastgelegd wordt welke economisch-maatschappelijke activiteiten plaatsvinden of zullen gaan plaatsvinden, vormt de basis voor de toetsing ten aanzien van opname op de Werelderfgoedlijst. Betrokken partijen (convenantpartners en overige belanghebbenden) zullen bij de opstelling van het nominatiedossier worden uitgenodigd.

Delfzijl, 5 december 2007

Namens de
MINISTER VAN LANDBOUW, NATUUR EN
VOEDSELKwaliteit,

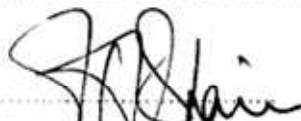
Directeur-Generaal mr. A. Oostra van het ministerie van LNV

DE PROVINCIËN NOORD-HOLLAND, FRYSLÂN EN
GRONINGEN,

C. Schokker-Strampel

VERENIGING VAN WADDENZEEGEMEENTEN,

drs. J.A.J. Stain

SAMENWERKINGSVERBAND DE WADDENEILANDEN,

mr. J. Geldorp-Pantekoeck

Bijlage

Adhesie verklaring

behorend bij het convenant Waddenzee Werelderfgoed

De onderstaande organisaties ondersteunen de afspraken die door de partijen zijn opgenomen in het convenant:

Groningen Seaports,
namens deze, *Dr. H. D. Post, directeur*

25 juni 2007

LTO - Noord,
namens deze,

(H SINNEMA)

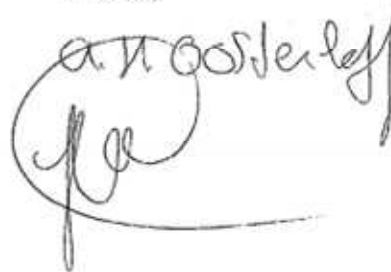
Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V.
(NAM)

Drs. M.A. Herber
Adjunct-directeur
27/6/07

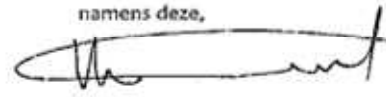
De Kamers van Koophandel voor Groningen, Friesland en Noord-Holland,

namens deze,

MKB-Noord,
namens deze,

Vereniging Wadvaarders,
namens deze,

Mr. Snel
voorzitter

Marketing and Promotion Waddeneilanden,

namens deze,

P.S. Smit

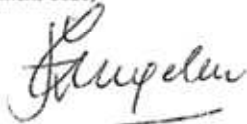
Bijlage

Landschap Noord-Holland,
namens deze,

Dr. Jan Kuiper,
directeur

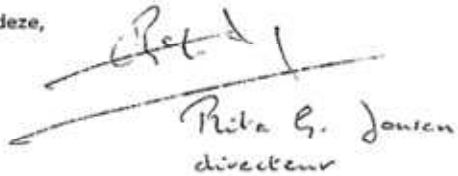

De Koninklijke Nederlandse Toeristenbond ANWB,
namens deze,

lid hoofddirectie

Stichting Het Groninger Landschap,
namens deze,

Rita G. Jansen
directeur

It Fysic Gea
namens deze, drs. U.G. Hoopstra, directeur

HISWA Vereniging,
namens deze, drs. J.R. Ybema

De Waddenvoerdersdienst,
namens deze,

G. van den Berg
directeur

Waddenvereniging
namens deze

De nationale parken Schiermonnikoog, Lauwersmeer en Duinen van Texel
namens deze,

VNO - NCW Noord,
namens deze,

C. Dijkema
voorzitter

Wadden VV's,
namens deze,

B. W. de Woot
Directeur VV - Texel

